

Виховання – це процес формування, розвитку особистості, створення оптимальних умов для її фізичного, психічного та соціального розвитку.

Виховання – це процес, кінцевий результат якого за міжнародним та українським законодавством може закінчитися у 18 років (дитиною є особа віком до 18 років), а в системі стосунків «батькі-діти» – може продовжуватись невизначений час. Його складовими «інструментами» є наслідування, копіювання, повторення, мотивування, навчання, роз'яснення, пояснення, переконання, наведення позитивних прикладів, навчання, спонукання, пропагування тощо. Саме вони формують майбутню особистість.

Виховання умовно можна поділити на свідоме та неусвідомлене.

Свідоме виховання – це процес в системі «Особистість дитини-ситуація - особистість батьків» зі своєчасним аналізом та прогнозом короточасних та довгострокових впливів на дитину.

Від батьків усвідомлене виховання вимагає теоретичних знань вікових особливостей дитини, розуміння своїх потреб та потреб дитини, розвиненого емоційного інтелекту, вмінь та навичок комунікації, критичного мислення, вчасного отримання інформації, якої не вистачає, та бажання слухати, чути, допомагати, підтримувати, довіряти, розвивати, любити, ростити, бачити свою дитину майбутньою самодостатньою особистістю і діяти помірковано, поетапно, усвідомлено, відповідально.

Неусвідомлене виховання – це виховання без розуміння результату своїх короткотривалих та довготривалих впливів та дій на дитину; використання дитини для задоволення своїх потреб; повторення дій, особливо негативного впливу (погрози, крики, бійки, приниження), засвоєних в своїй сім'ї; виконання дій, особливо негативного впливу, з узагальненням «так всі роблять».

Неусвідомлене виховання – є підґрунтям для насильницьких дій над дитиною.

Насильство поділяють на: фізичне (заподіяння тілесних ушкоджень, незаконне позбавлення волі, мордування, залишення в небезпеці, ненадання допомоги, заподіяння смерті); сексуальне (будь-які діяння сексуального характеру щодо дитини); психологічне (словесні образи, погрози, приниження, залякування, що спричиняють шкоду психічному здоров'ю); економічне (умисне позбавлення житла, їжі, одягу, перешкоджання в отриманні лікування, заборона навчатися).

Дорослому, який замахнувся на сина чи доньку, варто поміркувати: чого я хочу домогтися? Змінити небажану поведінку дитини чи продемонструвати «хто в домі хазяїн» та відігратися на ній за непокору або прояв власної думки, бажання відстояти власні цінності? Якщо мета - боротьба з непокорою, то це нічого спільного з вихованням не матиме, а буде лише відстоюванням свого доміантного становища, що лягає на совість дорослого, бо тим самим він дає дитині яскравий приклад торжества насильства. І не має значення, про що йдеться, - про грубу фізичну силу чи витончене моральне покарання.

Любити дитину - зовсім не означає завжди й у всьому їй потурати та схвалювати будь-яку її поведінку. Небажану поведінку обов'язково треба коригувати, і тут, без сумніву, необхідні й суворість, і вимогливість, і безкомпромісність. Не варто забувати, що, крім рук, якими можна любити дитину, у нас ще є погляд, голос, міміка, жести, інтонація, тембр, ритм, поза, мова тіла - ті інструменти виховання, які допоможуть обійтися без насильства.

Без поваги до особистості дитини, прагнення її зрозуміти, безумовно прийняти та любити її, виховання перетворюється на нудні нотації, надокучливі втискання, лицемірне моралізування. Існує й інша крайність – гнорування.

Виховання без насилля:

Метод виховання «ДО»

Для того, щоб зрозуміти, що саме хотіла дитина показати своєю негативною поведінкою, батькам необхідно проаналізувати не саму ситуацію та її наслідки, а те, що відбувалося до неї. Що спонукало дитину? Що хотіла дитина? Яка її потреба була незадоволеною? Що стало причиною для скоєння небажаних дій? Це дасть можливість зрозуміти справжні мотиви її поведінки та сприяти неповторенню небажаних дій.

Метод виховання «ПІСЛЯ» або

Метод логічних наслідків — це такий виховний метод, який робить для дитини ваші вимоги осмисленими та логічними тому, що вони чітко пов'язані з наслідками або результатом її дій. Дитина повинна усвідомлювати логіку виправної міри впливу для того, щоб ця міра була ефективною.

Для того щоб логічні наслідки були ефективними виховними методами, вони повинні поєднувати в собі певні принципи:

1. Завжди і у всьому проявляйте до своєї дитини повагу, дозволяйте їй якомога повніше брати участь у визначенні логічних наслідків. Усе, що викликає у дитини почуття провини чи сорому, слід ретельно уникати, інакше вона може розцінити логічний наслідок як покарання.

2. Наслідки мають бути розумними за своєю суттю. Будь-який непомірний чи надто суворий наслідок ваша дитина сприйме як покарання, а не як спосіб виправлення своєї помилки.

3. Наслідки повинні мати логічне співвідношення з помилкою вашої дитини. Якщо вона вчиняє комусь біль, то намагається її полегшити. Якщо вона пошкодила якусь річ, то поновлює її чи відшкодовує збитки якимось іншим способом.

4. Логічні наслідки повинні привчати вашу дитину брати всю відповідальність за скоєння власних вчинків на себе, не примушуючи її при цьому "розплачуватися" за ту чи іншу помилку.

Виховання без насилля

ПРИТЧА

Дружина священика народила дитину. Вона не вірила в побої, хоча покарання дітей різками було тоді дуже поширеним. Але одного разу, коли синові було 5 років, він витворив таку витівку, що дружина священика вирішила, незважаючи на свої житті. Вона сказала синові, щоб він пішов на двір і сам знайшов для себе різку. Хлопчика довго не було, а коли він повернувся, обличчя його було мокрим від сліз. Він сказав:

- Мама, я не знайшов лозину, але знайшов камінь, яким ти можеш в мене кинути. У цей момент мати несподівано зрозуміла, як виглядала ситуація з точки зору дитини: якщо моя мама хоче зробити мені боляче, то немає ніякої різниці, як вона це зробить, вона може з таким же успіхом зробити це каменем. Мама посадила сина до себе на коліна, і вони разом поплакали. Вона поклала камінь на кухонну полицю як нагадування, що насильство - це не вихід!

